

นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง*

POLICY FOR THE DEVELOPMENT OF THE CENTRAL CITY OF
THE MIDDLE NORTHEASTERN REGION

ปิยะนุช ปัญจพรค์*, สิบพงศ์ สุขสม

Piyanuch Punchaban*, Suebpong Suksom

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ปทุมธานี ประเทศไทย

Graduate School, Western University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: Piyanuchpanchapak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศึกษานโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และ 3) เสนอแผนการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยมุ่งเน้นการศึกษาจังหวัดขอนแก่นซึ่งเป็นศูนย์กลางของกลุ่มจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 24 คน รวมทั้งการวิเคราะห์เอกสารและนโยบายที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า 1) นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางให้ความสำคัญกับการสร้างเมืองให้น่าอยู่ทันสมัย ภายใต้แนวคิด Smart City โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 2) ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาเมืองศูนย์กลาง ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะบทบาทของจังหวัดขอนแก่นในฐานะศูนย์กลางด้านการศึกษา การคมนาคม และการลงทุน เช่น โครงการนิคมอุตสาหกรรมสีเขียว 3) แผนพัฒนาที่ผู้วิจัยเสนอ ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การเสริมสร้างบุคลากรเครื่องมือ และทรัพยากรที่จำเป็น 2) การบูรณาการภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการขับเคลื่อนการพัฒนา และ 3) การวางแผนที่มีความยืดหยุ่น รองรับการเปลี่ยนแปลงของบริบทในอนาคต เพื่อให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนและแข่งขันได้ในระดับภูมิภาคและประเทศ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแบบจำลอง “PIYANUCH Model” เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง โดยเน้น 1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 2) การใช้นวัตกรรม 3) การพัฒนาเศรษฐกิจที่เพิ่มมูลค่า 4) ความยืดหยุ่น 5) ความเชื่อมโยงทางกายภาพ 6) ความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม 7) การส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และ 8) การเชื่อมโยงการดำเนินงานของภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน

คำสำคัญ: การพัฒนาเมืองศูนย์กลาง, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง, แนวคิด Smart City

Abstract

This research aims to 1) Study the development policy of the central city of the central northeastern region; 2) Study the factors affecting the development of the central city of the central northeastern region; and 3) Propose a development plan for the central city of the central northeastern region. The study focuses on Khon Kaen Province, the center of the Central Northeastern region. This qualitative research collected data through in-depth interviews with 24 key informants, document analysis, and relevant policies. The findings reveal that: 1) The central city development policy emphasizes creating livable and modern cities under the Smart City concept, emphasizing economic, social, and environmental development; 2) Key factors influencing the development of central cities include infrastructure, economics, society, and politics, particularly Khon Kaen Province's role as a center for education, transportation, and investment, such as the Green Industrial Estate project; and 3) The researcher's proposed development plan comprises three main aspects: 1) Strengthening personnel, tools, and necessary resources; 2) Integrating various sectors, including the public, private, and public sectors, to drive development; and 3) Flexible planning to accommodate future contextual changes. To achieve sustainable and competitive urban development at the regional and national levels, the researcher has also proposed the “PIYANUCH Model” as a mechanism to drive urban development, emphasizing 1) Participation of all sectors, 2) The use of innovation, 3) Value-added economic development, 4) Flexibility, 5) Physical connectivity, 6) Economic, social and environmental balance, 7) promotion of creative industries, and 8) Linking the operations of the public, private, and public sectors.

Keywords: Central City Development, Northeastern Region, Smart City Concept

บทนำ

การขยายตัวของสังคมเมือง เป็นหนึ่งในแนวโน้มและความท้าทายสำคัญ ที่โลกจะต้องเผชิญในคริสต์ศตวรรษที่ 21 โดยองค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าภายในปี พ.ศ. 2593 (ค.ศ. 2050) โลกจะมีประชากรเมืองประมาณ 2.4 พันล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 66 ของประชากรโลก โดยทวีปเอเชียและแอฟริกาจะมีอัตราการขยายตัวความเป็นเมืองมากที่สุด สำหรับประเทศไทยมีการขยายตัวความเป็นเมืองมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรเมืองประมาณร้อยละ 55 และคาดการณ์ว่าภายในปี พ.ศ. 2593 ประเทศไทยจะมีสัดส่วนประชากรเมืองถึงร้อยละ 73 โดยแนวโน้มการกลายเป็นเมืองที่สำคัญในอนาคต คือ การเติบโตของเมืองขนาดกลางและขนาดเล็ก เมืองศูนย์กลางระดับภูมิภาคและเมืองขนาดกลางจะมีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และเศรษฐกิจของเมืองในส่วนภูมิภาคหลายเมืองจะเติบโตในอัตราที่สูงกว่ากรุงเทพฯ และสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

การกลายเป็นเมืองนั้นเป็นทั้งโอกาสและความท้าทาย สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจเอื้อประโยชน์ในเชิงธุรกิจจากความหนาแน่นประชากร รวมถึงเป็นแหล่งรวมนวัตกรรมและเทคโนโลยี ในขณะเดียวกัน การกลายเป็นเมืองที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะการขยายตัวของเมืองอย่างไร้ทิศทาง ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและรายได้การบริการขั้นพื้นฐานที่ไม่ทั่วถึง และการขาดแคลนที่อยู่อาศัยจากการอพยพย้ายถิ่นฐานจำนวนมาก นอกจากนี้ สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของโลกและประเทศไทยได้ทำให้เกิดบริบทที่ส่งผลต่อการพัฒนาเมืองในปัจจุบันและอนาคต อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความเสี่ยงต่อภัยพิบัติที่เพิ่มขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาวจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการพัฒนาเมืองในอนาคตให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ แนวนโยบายของรัฐ และแผนพัฒนาในระดับชาติและระดับกระทรวง ทั้งยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นพื้นที่และเมืองน่าอยู่อัจฉริยะ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนสำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม เมืองมีสิ่งแวดล้อมดี เศรษฐกิจเติบโต ระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการมีคุณภาพทั่วถึง มีการพัฒนาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความหลากหลายและศักยภาพของเมืองบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และการกระจายความเจริญไปสู่พื้นที่โดยรอบ ในปี พ.ศ. 2563 สศช. ได้รับงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการพัฒนาเมืองในอนาคตให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในการวางแผนการพัฒนาเมือง จังหวัดขอนแก่นมีเนื้อที่ประมาณ 10,885 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,803,125 ไร่ เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 15 ของประเทศ มีพื้นที่อยู่ในเขตของลุ่มน้ำหลัก 2 ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำมูลและลุ่มน้ำชี ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ภูเขาสูงทางทิศตะวันตก ในเขตของเขากุกระดิงและเทือกเขาเพชรบูรณ์ ส่วนทางทิศตะวันออกและทิศตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะสูงต่ำสลับกันเป็นลูกคลื่นลาดเทไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้ของจังหวัด พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 100 - 200 เมตร มีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำชีและแม่น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดขนาดใหญ่ ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นอีกจังหวัดหนึ่งของภูมิภาค นอกจากจะมีทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในบริเวณศูนย์กลางของภาคอีสานแล้ว ยังเป็นจังหวัดศูนย์กลางทางการศึกษาและเทคโนโลยีของภูมิภาค เนื่องจากเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยขอนแก่น มีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในอำเภอเมืองครบครัน ทั้งที่พักหลายระดับและบริการต่างๆ จำนวนมาก มีทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และด้านอื่นๆ หลากหลายรูปแบบ และที่สำคัญ คือ เป็นที่ตั้งของสนามบิน “เมืองขอนแก่น” ตั้งอยู่ใจกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากตำแหน่งที่ตั้งทำให้ขอนแก่นกลายเป็นศูนย์กลางที่สำคัญในด้านต่างๆ ทั้งศูนย์การศึกษาการเงิน/ธนาคารการปกครอง (ขอนแก่นยังเป็นศูนย์กลางราชการ มีหน่วยงานตั้งอยู่กว่า 200 แห่ง) การคมนาคมและเศรษฐกิจโดยเมืองขอนแก่นเริ่มพัฒนาในช่วงที่มีการนำนโยบาย “เมืองศูนย์กลางระดับรอง” (Secondary Urban Centers) มาพัฒนาประเทศนโยบายดังกล่าวมุ่งเสริมให้มีการผลักดันการกระจายการเติบโตของอุตสาหกรรมในเขตเมืองใหญ่และพัฒนาเมืองศูนย์กลางระดับสองขึ้นมาเพื่อลดความแออัดและมลพิษของเมืองหลักซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาเดียวกันกับการก่อตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่นขึ้นในปี พ.ศ. 2507 โดยมหาวิทยาลัยนั้นแสดงถึง “ชั่วคราวเติบโตใหม่” ของเมืองด้วยเหตุที่กล่าวมาทั้งหมด

ทำให้เมืองขอนแก่นมีการพัฒนาและเจริญเติบโตเรื่อยมา ปัจจุบันเมืองขอนแก่นมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรสูงที่สุดในภูมิภาค เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ความเจริญ เศรษฐกิจ หน่วยงานราชการ และการคมนาคมที่สำคัญของภูมิภาคอีสาน (กมลทิพย์ ศิริกาญจนกุล, 2562)

การเพิ่มขึ้นของประชากรที่มีจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบัน เขตเมืองขอนแก่น (ในเขตเทศบาลนครรวมถึงพื้นที่ติดกับเขตเทศบาลซึ่งได้แก่ เทศบาลตำบลศิลา เทศบาลตำบลบ้านเป็ด เทศบาลตำบลเมืองเก่าและเทศบาลตำบลพระลับ) มีจำนวนประชากรจดทะเบียนรวมถึงประชากรแฝงรวมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและหนาแน่น เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เมืองขอนแก่นการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ไม่จำกัดอยู่ในเขตพื้นที่ของเทศบาลเมืองขอนแก่นเพียงเท่านั้น หากแต่การขยายตัวของเมือง ยังส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์การกลายไปเป็นเมืองของพื้นที่ที่อยู่รอบข้างเขตเทศบาลนครขอนแก่น ลักษณะทางกายภาพพื้นที่เมืองขอนแก่นจะมีพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ที่สูงอยู่ทางตอนบนของพื้นที่เมืองขอนแก่น โดยมีถนนวงแหวนล้อมรอบเมืองขอนแก่น โดยที่มีลาดลุ่มและเป็นพื้นที่ระบายน้ำอยู่ทางตอนล่างของเมืองการกระจายตัวของเมืองจะน่าอยู่บริเวณพื้นที่เขตเศรษฐกิจ คือ พื้นที่เขตเทศบาลนครขอนแก่น และบริเวณทางตอนเหนือ คือ ที่ตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น แนวโน้มในหลายปีที่ผ่านมา พบว่า การขยายตัวของเมืองขอนแก่นมีการขยายตัวที่สูงมาก โดยทิศทางการขยายตัวขยายไปทุกทิศทางของเขตพื้นที่เมืองขอนแก่น เนื่องมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้ความต้องการที่อยู่อาศัยในพื้นที่เขตเมืองขอนแก่นมีความต้องการในปริมาณที่สูงขึ้น โดยการขยายตัวดังกล่าวพื้นที่ที่ได้รับการขยายตัวจากความต้องการที่อยู่อาศัยมีการขยายไปทางทิศตะวันตกของเมือง คือ พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเป็ด มีการเพิ่มขึ้นของหมู่บ้านจัดสรรเป็นจำนวนมากในหลายปีที่ผ่านมา จึงทำให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านลบและด้านบวกต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในพื้นที่ อีกทั้งยังมีการจัดตั้งโครงการนิคมอุตสาหกรรมสีเขียวขึ้นในพื้นที่ อบต.ท่าพระ และ อบต.ดอนหัน ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของเมืองขอนแก่น การเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมย่อมส่งผลถึงการเจริญเติบโตและการขยายตัวของเมือง แม้การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมสีเขียวดังกล่าวยังอยู่ในขั้นเริ่มดำเนินการยังไม่ได้มีการสร้างสิ่งปลูกสร้าง แต่การศึกษาพื้นที่และการคาดการณ์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการขยายตัวของเมืองที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษานโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และปัจจัยที่ส่งเสริม สนับสนุนให้จังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อที่จะได้นำผลการศึกษาไปพัฒนากระบวนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
3. เพื่อเสนอแผนการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในกลุ่มตัวอย่างแล้วทำการกำหนดประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้รายละเอียดในประเด็นที่ต้องการตามวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มนักการเมืองหรือผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มผู้บริหาร ข้าราชการ ผู้ปฏิบัติงาน กลุ่มภาคเอกชน และองค์กรอิสระ กลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 24 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักการเมืองหรือผู้กำหนดนโยบาย จำนวน 7 คน ได้แก่ 1) สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 คน 2) สมาชิก สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น หรือผู้แทน จำนวน 1 คน 3) สมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 1 คน 4) ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น หรือผู้แทน จำนวน 1 คน 5) ประธานสภาเทศบาลนครขอนแก่น หรือผู้แทน จำนวน 1 คน 6) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 7) นายกเทศมนตรีนครขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้บริหาร ข้าราชการ ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 9 คน ได้แก่ 1) ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง หรือผู้แทน จำนวน 1 คน 2) ผู้อำนวยการสำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 10 จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 คน 3) นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 4) โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 5) ขนส่งจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 6) อุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 7) พาณิชย์จังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 8) ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือผู้แทน จำนวน 1 คน และ 9) ผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐกิจการลงทุนภาคที่ 3 (ขอนแก่น) หรือผู้แทน จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มภาคเอกชน และองค์กรอิสระ จำนวน 8 คน ได้แก่ 1) ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 2) นายกสมาคมอสังหาริมทรัพย์จังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 3) ประธานสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 4) องค์กรสื่อมวลชนหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 5) นักวิชาการอิสระตัวแทนเกษตรกร จำนวน 1 คน 6) ผู้จัดการสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล สาขาภาคอีสานตอนกลางหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 7) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือผู้แทน จำนวน 1 คน และ 8) ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) หรือผู้แทน จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 24 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งจะใช้แบบสัมภาษณ์แบบกำหนดหัวข้อไว้แล้ว หรือเป็นแบบปลายปิด (Closed Form) เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ผสมผสานกับแบบปลายเปิด (Opened Form) เพื่อเปิดกว้างให้แสดงความคิดเห็นนอกเหนือจากประเด็นที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีความเหมาะสมภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย กำหนดกลุ่มตัวอย่าง สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น เมื่อได้รับการอนุญาตแล้วจึงทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจนได้ข้อมูลครบ 24 ชุด และนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสอบถาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการแบบพรรณนา และวิเคราะห์ควบคู่กัน (Descriptive and Analytical Analysis) เพื่อที่จะตอบคำถามที่ตั้งไว้ โดยวิเคราะห์จากประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงปัญหา อุปสรรคและผลกระทบ นอกจากนี้ ยังได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมาทำการสังเคราะห์ควบคู่กัน เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางให้ความสำคัญกับการสร้างเมืองให้น่าอยู่ ทันสมัย และเติบโตอย่างยั่งยืน ภายใต้แนวคิด Smart City โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อาทิ การส่งเสริมเกษตรมูลค่าสูง พัฒนาระบบโลจิสติกส์อัจฉริยะ และสนับสนุนเศรษฐกิจสีเขียว
2. ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาเมืองศูนย์กลาง ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะบทบาทของจังหวัดขอนแก่นในฐานะศูนย์กลางด้านการศึกษา สาธารณสุข การคมนาคม และการลงทุน เช่น โครงการนิคมอุตสาหกรรมสีเขียวและระบบราง สำหรับ
3. แผนพัฒนาที่ผู้วิจัยเสนอ ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การเสริมสร้างบุคลากร เครื่องมือ และทรัพยากรที่จำเป็น 2) การบูรณาการภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการขับเคลื่อนการพัฒนา และ 3) การวางแผนที่มีความยืดหยุ่น รองรับการเปลี่ยนแปลงของบริบทในอนาคต เพื่อให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนและแข่งขันได้ในระดับภูมิภาคและประเทศ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแบบจำลอง “PIYANUCH Model” เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง โดยเน้น 1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 2) การใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และแนวคิดใหม่ 3) การพัฒนาเศรษฐกิจที่เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ 4) ความยืดหยุ่น และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง 5) ความเชื่อมโยงทางกายภาพสารสนเทศ และความร่วมมือระหว่างเมือง 6) ความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม 7) การส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 8) การเชื่อมโยงแผน นโยบาย และการดำเนินงานของภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน

อภิปรายผล

1. การศึกษานโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหลากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักการเมืองท้องถิ่น รวมถึงประชาชนทั่วไป ล้วนแสดงความเห็นในทิศทางเดียวกันว่า การพัฒนาเมืองศูนย์กลางจะต้องยึดบริบทของพื้นที่เป็นฐาน อาทิ ศักยภาพด้านทรัพยากร โครงสร้างทางสังคม ความพร้อมด้านการศึกษาและสาธารณสุข ตลอดจนเครือข่ายทาง

เศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาตามพื้นที่ (Place-based Development) McCann, P. & Rodríguez-Pose, A. ที่เห็นว่า การวางนโยบายแบบ “หนึ่งแนวทางใช้ได้ทุกที่” (one-size-fits-all) นั้นไม่สามารถตอบโจทย์ความหลากหลายของพื้นที่ได้ และในปัจจุบัน นักวางผังเมืองเริ่มจะใช้แนวคิดศูนย์กลางการพัฒนา Growth centers เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ในความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion Economic Cooperation: GMS) และเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดนไทย และประเทศเพื่อนบ้านด้วย ซึ่งจะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี – เจ้าพระยา – โขง (Ayeyarwady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากการมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic growth theory) ไปเป็นการมุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่ (Spatial Organization Theory) ซึ่งประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ควรนำมาพิจารณาในแนวทางการพัฒนาภายใต้ทิศทางดังกล่าวนี้ มีอยู่ 2 กรณี คือ เรื่องของขนาดเมืองที่เหมาะสม และผลกระทบในการพัฒนาเขตพื้นที่รอบนอก (McCann, P. & Rodríguez-Pose, A., 2012) ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ Friedmann, J. & Weaver, C เรื่อง “Territory and function: The evolution of regional planning” กล่าวว่า 1. ขนาดของเมืองที่เหมาะสม (optimum city size) ขนาดของเมืองใหญ่หรือเล็กจึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการเติบโต (Friedmann, J. & Weaver, C., 1979) ซึ่งตามทัศนะของ Neutze, G. M ได้ชี้ว่าขนาดของเมืองที่มีประชากรประมาณ 1 ล้านคนเป็นขนาดที่เหมาะสมในขณะที่เรื่องเหล่านี้ยังไม่มีข้อยุติในหมู่นักวางผังเมืองทั้งหลาย 2. ผลกระทบในการพัฒนาเขตพื้นที่รอบนอก (The Spatial Delusion of Growth) เนื่องจากประเด็นที่ว่าพัฒนาของ Growth poles ได้ก่อให้เกิดผลสองด้าน คือ ด้านที่เป็นลักษณะแพร่กระจาย (Spread Effects) และด้านที่เป็นผลในลักษณะดุดกกลืน (backwash effects) ซึ่งในปัญหา 2 ด้านนี้ ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่ว่า ด้านที่เป็นลักษณะแพร่กระจายจะมากกว่าด้านที่เป็นผลในลักษณะดุดกกลืนหรือไม่ ยิ่งไปกว่านั้น (Neutze, G. M., 1965) Hinderink, J. & Titus, M. J. ได้กล่าวถึง Role of small centers กรอบความคิดของการพัฒนาพื้นที่ภาค (Regional Development) และบทบาทของศูนย์กลางขนาดเล็ก ไว้ว่า จากเดิมในแบบแผนทฤษฎีหรือกรอบเค้าโครงความคิด (Paradigm) เก่าที่เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ภาค โดยเน้นที่บทบาทในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ (Hinderink, J. & Titus, M. J., 1988) ซึ่งมองเป็นกระบวนการของการพัฒนาที่เรียกว่า บทบาทหน้าที่ของการพัฒนาภาค จังหวัดขอนแก่นนั้นมีความพร้อมเชิงยุทธศาสตร์ในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ การศึกษา และการคมนาคม โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขที่มีโรงพยาบาลศรีนครินทร์ และคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งได้รับการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ของภาคอีสาน นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนเมืองให้กลายเป็น Medical Hub และ Education Hub ผ่านการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาและสถาบันอาชีวศึกษาในพื้นที่ ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคนป้อนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับรายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่จังหวัดขอนแก่นเพื่อเป็นศูนย์กลางภูมิภาค (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2563) ผลการรายงานพบว่า แนวทางการพัฒนาเมืองขอนแก่นยังได้รับการสนับสนุนจากแนวคิด “เมืองนวัตกรรม” (Innovation City) และ “เมืองอัจฉริยะ” (Smart City) ที่เชื่อมโยงกับโมเดล BCG (Bio-Circular-Green Economy) ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญในยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะการผลักดันให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว การวิจัยและพัฒนา

ในพื้นที่ และการสร้างเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและประชาชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ องค์การ เพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการพื้นที่เพื่อบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า เมืองที่สามารถผนวกเทคโนโลยีและความรู้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจในระดับ ท้องถิ่นได้ จะมีแนวโน้มที่จะยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสภาพภูมิอากาศในระยะยาวได้ดีกว่า เมืองที่พึ่งพาโครงสร้างแบบเดิม อีกประเด็นที่พบจากการศึกษา คือ ความไม่สอดคล้องระหว่างศักยภาพของพื้นที่ กับโครงสร้างพื้นฐานรองรับการพัฒนา เช่น แม้ขอนแก่นจะมีแนวโน้มเติบโตเป็นเมืองเศรษฐกิจและนวัตกรรม แต่ระบบขนส่งมวลชนยังขาดการเชื่อมโยงพื้นที่รอบนอกอย่างทั่วถึง ถนนบางเส้นทางชำรุด การจัดการจราจร ยังไม่สอดคล้องกับความหนาแน่นของประชากร และระบบผังเมืองยังคงขาดการใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS) ที่ทันสมัย ปัญหาเหล่านี้สะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับระบบผังเมืองให้ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง ได้อย่างทันท่วงที (องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ, 2563) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัย ของ มานัด แซ่โง้ว และสืปพงศ์ สุขสม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการแรงงานต่างชาติของธุรกิจรับเหมา ก่อสร้างในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโครงข่ายด้านการขนส่งดังกล่าวจะส่งผลดีในการพัฒนา เศรษฐกิจการเกษตรสามารถส่งผลิตทางการเกษตรจากแหล่งผลิตเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมและการกระจาย สินค้าถึงผู้บริโภคได้สะดวกรวดเร็วภายใต้ข้อจำกัดในการแข่งขันหรือความรู้ความสามารถของผู้ประกอบการต้นทุน การผลิตความรู้ความสามารถแรงงานฝีมือด้านทรัพยากรมนุษย์จะเป็นตัวชี้วัดความได้เปรียบเสียเปรียบหากการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานที่มีเป้าหมายให้คนในชาติมีรายได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในกรอบภาพรวม การพัฒนาเมือง ศูนย์กลางต้องตั้งอยู่บนฐานของ “การวางแผนร่วม” (Co-Planning) และ “การบริหารร่วม” (Co-Governance) ที่ภาคประชาชนมีบทบาทจริง ไม่ใช่เพียงผู้รับบริการ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจะต้องอาศัยยุทธศาสตร์ที่ไม่เพียงแต่อิงกับโครงสร้างกายภาพ แต่ต้องเน้นไปที่การพัฒนา เชิงระบบ ความเชื่อมโยงนโยบายระหว่างระดับ และการกระจายอำนาจที่แท้จริง แนวคิดแบบ Bottom-up และ ความเป็นเจ้าของร่วมของประชาชน คือ หัวใจของความยั่งยืน การพัฒนาที่ขาดการมีส่วนร่วมย่อมก่อให้เกิด ความต้านทาน และแผนพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงย่อมไม่สามารถนำพาภูมิภาคไปสู่การเติบโต อย่างสมดุลได้ในระยะยาว (มานัด แซ่โง้ว และสืปพงศ์ สุขสม, 2563)

2. การศึกษาปัจจัยการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า การพัฒนา เมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” ซึ่งมีขอนแก่น เป็นกลางหลัก ถือเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนสูง และจำเป็นต้องมีปัจจัยสนับสนุนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะ ในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสองมิติหลักที่สะท้อนศักยภาพและความพร้อมของพื้นที่ในการยกระดับคุณภาพ ชีวิตของประชาชน ควบคู่กับการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและประเทศ สอดคล้องกับแผนพัฒนาพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566-2570) (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) มิติด้านสังคมถือเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะ ในยุคที่แนวโน้มประชากรเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aging Society) การออกแบบเมืองที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิต ของประชากรกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้มีรายได้น้อย เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ขอนแก่นในฐานะ เมืองศูนย์กลาง มีข้อได้เปรียบด้านสาธารณสุขที่ชัดเจนจากการมีโรงพยาบาลศรีนครินทร์ และคณะแพทยศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งได้รับการยกระดับเป็นศูนย์กลางด้านการแพทย์ของภาคอีสาน อย่างไรก็ตาม การวิจัยชี้ว่าโครงสร้างพื้นฐานทางสาธารณสุขยังมีข้อจำกัด เช่น การขาดแคลนบุคลากร งบประมาณ และระบบส่งต่อระหว่างพื้นที่ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการสนับสนุนจากภาครัฐและการบูรณาการภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพในระดับพื้นที่ ในพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง แม้จะมีสถานศึกษาคุณภาพ แต่การเข้าถึงระบบการศึกษาของกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะเด็กนอกระบบยังคงเป็นปัญหาสำคัญ สอดคล้องกับรายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2565 ของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ระบุว่าอัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษาของภาคอีสานยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการผลิตแรงงานทักษะสูงในระยะยาว สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการส่งเสริมการศึกษาที่ครอบคลุม เข้าถึงง่าย และสอดคล้องกับตลาดแรงงานยุคใหม่ อีกหนึ่งปัจจัยเชิงสังคมที่สะท้อนถึงความก้าวหน้าของเมือง คือ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ในการออกแบบนโยบายสาธารณะและติดตามผลการดำเนินงานของรัฐ โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) อย่างรวดเร็วในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่เมืองศูนย์กลางต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนพัฒนา ซึ่งให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรจะส่งผลกระทบทั้งในด้านแรงงาน การออกแบบบริการสาธารณะ และการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ หากเมืองไม่สามารถออกแบบระบบสาธารณูปโภคให้รองรับกลุ่มประชากรสูงวัยได้อย่างเหมาะสม จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและการงบประมาณในระยะยาว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์สรรณ์ วรภัทร์ธีระกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาแรงงาน: เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาแรงงานในยุคสังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์ การสร้างทุนมนุษย์เป็นประเด็นสำคัญทุกสถาบันต้องเตรียมความพร้อม คือ เริ่มจากสถาบันครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ สถาบันการศึกษาเตรียมความพร้อมด้านทักษะความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อช่วยเหลือตนเองหลังเกษียณ สถาบันสังคมสร้างเป็นโครงข่ายสังคมผู้สูงอายุ ในรูปแบบ ชุมชนภิบาล (Community Governance) สถาบันที่สำคัญ คือ หน่วยงานภาครัฐและรัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตของแรงงานโดยการฝึกอบรมแรงงานอย่างต่อเนื่อง และการวางแผนลงทุนทางด้านวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มผลผลิตภาพของแรงงานเพื่อรองรับผู้สูงอายุในประเทศที่มีจำนวนมากขึ้น ในขณะเดียวกันยังมีปัจจัยด้านอื่นที่ต้องพิจารณา การพัฒนาเมืองศูนย์กลางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางควรดำเนินการอย่างบูรณาการปัจจัยในด้าน การบริหารจัดการเมือง (พงษ์สรรณ์ วรภัทร์ธีระกุล, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะสำหรับขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเมือง (ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และคณะ, 2564) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพชรลัดดา เพ็ชรภักดี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นเมืองอันดับสองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับเมือง โดยเน้นการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมือง วิเคราะห์การเติบโต ความท้าทาย และโอกาสของเมือง โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและการเปลี่ยนแปลงของสังคม (เพชรลัดดา เพ็ชรภักดี, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อริสา จันทบุญญา และจิรัฐ เจริญพิพร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความเป็นเมือง (Urbanization) และนโยบายของไทย” ผลการวิจัยพบว่า

เราสามารถแบ่งพัฒนาการของเมืองตามนัยทางเศรษฐกิจเป็น 2 มิติ คือ 1) มิติการเติบโตด้านรายได้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ภาครัฐมักเลือกลงทุนนาเพื่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ขึ้นในพื้นที่หนึ่ง ๆ ซึ่งจะดึงดูดผู้คนให้หลั่งไหลเข้ามาและกลายเป็นเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไรก็ดี อัตราการเติบโตของเมืองกับการขยายตัวของรายได้ต่อหัวไม่มี จำเป็นต้องสัมพันธ์กันเสมอไปหากพื้นที่เมืองนั้น ๆ ขาดการบริหารจัดการเมืองที่ดี ซึ่งในทางกลับกันมักจะนำไปสู่ ความเหลื่อมล้ำที่มากขึ้นและคุณภาพชีวิตในเมืองที่แย่ลง 2) มิติการกระจายตัว เป็นแนวคิดเพื่อแก้ปัญหา ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท โดยแผนพัฒนาฯ และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานนับแต่อดีตที่มักกระจุก ตัวอยู่ที่กรุงเทพและบางพื้นที่ของประเทศ ส่งผลให้โครงสร้างระบบเมืองของไทยในปัจจุบันไม่สมดุลในลักษณะของเมืองเอกนคร โดยมีกรุงเทพฯ เป็นเมืองหลักเพียงเมืองเดียวที่เติบโตสูงกว่าเมืองรองอันดับถัดไปอย่างมาก อีกทั้ง ยังพบว่า แนวโน้มความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ระหว่างจังหวัดเล็กและใหญ่ปรับเปลี่ยนขึ้นอย่างชัดเจน ดังนั้นการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะด้านสังคมและเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ เมืองจะต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลง ค่านิยมของคนรุ่นใหม่ และเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันต้องไม่ละเลยเศรษฐกิจฐานราก และต้องสร้างระบบการบริหารเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วม ความยืดหยุ่น และความเป็นธรรมเชิงพื้นที่ (อริสา จันทรบุญทา และจิรัฐ เจนพิงพร, 2561)

3. การศึกษาเพื่อเสนอแผนการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่าการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยมีขอนแก่นเป็นเมืองแกนหลักในกลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” นั้น ถือเป็นแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ที่ตอบสนองต่อเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์ชาติในการลดความเหลื่อมล้ำและกระจายความเจริญออกสู่ภูมิภาค การกำหนดบทบาทของขอนแก่นให้อยู่ในฐานะ “เมืองศูนย์กลาง” ต้องไม่เพียงแต่อิงกับศักยภาพในปัจจุบันเท่านั้น แต่ควรคำนึงถึงการวางโครงสร้างเพื่อขับเคลื่อนอนาคต โดยมุ่งสู่การเป็นเมืองที่มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และตอบสนองต่อบริบทของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี หนึ่งในแนวทางสำคัญ คือ การจัดทำ “แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองแบบบูรณาการ” ที่ครอบคลุมทุกมิติ โดยเฉพาะการสร้างเชื่อมโยงของบทบาทเมืองศูนย์กลางในระดับภูมิภาค สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิกันต์ ศรีจันทร์ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีกับการพัฒนาประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า แผนพัฒนาที่มีประสิทธิภาพยังต้องบูรณาการ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ของทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการออกแบบนโยบายที่เปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยน ความเข้าใจ และสร้างความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของแผน ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (ธนิกันต์ ศรีจันทร์ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลทิพย์ ศิริกาญจนกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการวางแผนเมืองโดยใช้ฐานข้อมูลและการมีส่วนร่วมในเทศบาลนครขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการระหว่างข้อมูล (Data Integration) และการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนช่วยลดความต้านทานในการดำเนินนโยบาย และเสริมสร้างความร่วมมือจากประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญ การจัดทำแผนพัฒนาที่มีความยืดหยุ่น (Adaptive planning) เป็นอีกปัจจัยที่จำเป็นในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองศูนย์กลางที่มีบทบาทเป็นทั้ง “ศูนย์กลางเชิงกายภาพ” และ “ศูนย์กลางเชิงหน้าที่” ของภูมิภาค ควรสามารถ

รองรับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวต่อวิกฤตต่าง ๆ ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ปัจจัยอีกประการที่มีบทบาทอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของแผนพัฒนาเมืองศูนย์กลาง คือ การบริหารจัดการเชิงข้อมูล (Data-Driven Urban Management) การใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS) ข้อมูลประชากร เศรษฐกิจ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ตลอดจนข้อมูลเรียลไทม์จากระบบ IoT จะช่วยให้การตัดสินใจของหน่วยงานท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและตอบสนองความเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว (กมลทิพย์ ศิริกาญจนกุล, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chourabi, H. et al. ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Understanding smart cities: An integrative framework” ผลการวิจัยพบว่า เมืองที่สามารถบูรณาการข้อมูลข้ามระบบ เช่น ด้านการขนส่ง สาธารณสุข และสาธารณูปโภค จะสามารถวางแผนและบริหารจัดการได้อย่างยืดหยุ่น (Urban Resilience) โดยเฉพาะในช่วงวิกฤต เช่น โรคระบาดหรือภัยพิบัติ อีกประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม คือ มิติทางสังคมและวัฒนธรรม เมืองศูนย์กลางต้องไม่เพียงแต่เป็นจุดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่ต้องทำหน้าที่เชื่อมโยงความหลากหลายของประชาชน กลุ่มชาติพันธุ์ ความเชื่อ และรูปแบบการดำรงชีวิต (Chourabi, H. et al., 2012) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารีย์ เยาว์วัศสกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเมือง บทเรียนจากชุมชนเมืองข้ามวัฒนธรรม” ผลการวิจัยพบว่า เมืองที่มีการบริหารความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ดี จะมีเสถียรภาพทางสังคมสูงและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ในมิติสภาพแวดล้อม เมืองศูนย์กลางควรส่งเสริม การเติบโตแบบคาร์บอนต่ำ (Low-carbon Development) และมีนโยบายที่สอดคล้องกับการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน เช่น การใช้พลังงานทดแทน ระบบขนส่งมวลชนสีเขียว การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับเป้าหมาย SDG 11 ของสหประชาชาติ และสนับสนุนแนวคิด “Green and Just City” เมืองขอนแก่นซึ่งเป็นแกนกลางหลักของกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์มีแนวโน้มที่ดีในการเป็นต้นแบบของเมืองที่สามารถบูรณาการความร่วมมือได้ทุกภาคส่วน และพร้อมยกระดับตนเองจาก “Smart City” สู่ “Sustainable City” หากสามารถดำเนินตามแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะผ่านเครื่องมือด้านกฎหมายและกลไกนโยบายเชิงพื้นที่ที่ออกแบบมาเฉพาะ การเสนอแผนพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ต้องตั้งอยู่บนหลักของ “ความเชื่อมโยงและการบูรณาการ” ทั้งในด้านแผนงาน หน่วยงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การพัฒนาเมืองไม่ใช่เรื่องของโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่ต้องครอบคลุมทั้งมิติของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง หากการจัดทำแผนสามารถวางระบบให้มีวิสัยทัศน์ร่วม บูรณาการข้อมูล เปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม และสามารถเชื่อมโยงทุกระดับของการบริหารจัดการได้ (อารีย์ เยาว์วัศสกุล, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวัฒน์ สิทธิใหญ่ และสมเดช มุงเมือง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบ้านธัญบุรีการเป็นเมืองอัจฉริยะ” พบว่า การกำหนดทิศทางขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะที่ชัดเจน การพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการทุกภาคส่วน จะส่งผลให้เมืองศูนย์กลางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจะสามารถเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภูมิภาคสู่การเติบโตที่เท่าเทียม ยั่งยืน และยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (ธนวัฒน์ สิทธิใหญ่ และสมเดช มุงเมือง, 2568)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากบทความวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นสู่เมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
ที่มา นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

การวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อค้นพบองค์ความรู้ใหม่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยผู้วิจัยขอเสนอกรอบแนวทางการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นสู่เมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ดังนี้

เป้าหมายหลักของการพัฒนา “ขอนแก่น” ศูนย์กลางภูมิภาคที่น่าอยู่ ทันสมัย และยั่งยืนขับเคลื่อนกลุ่มจังหวัด (กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด) สู่การเป็น “Smart Cluster” ที่มีเศรษฐกิจแห่งอนาคต สังคมเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมยั่งยืน

ยุทธศาสตร์การพัฒนา 3 มิติ

1. เศรษฐกิจแห่งอนาคต (Future Economy) เกษตรมูลค่าสูง (BCG + ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ศูนย์กลางโลจิสติกส์ภาคอีสาน การค้า การบริการดิจิทัล การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
2. สิ่งแวดล้อมยั่งยืน (Green Growth) เมืองสีเขียว พื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น ระบบจัดการน้ำ ของเสีย ฝุ่น ควัน พลังงานสะอาดและเทคโนโลยีเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. สังคมเป็นสุข (Social Sustainability) ยกระดับคุณภาพชีวิตทุกช่วงวัย เมืองน่าอยู่ ครอบคลุมบริการพื้นฐาน นวัตกรรมเพื่อผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วย

ปัจจัยสนับสนุนหลัก โครงสร้างพื้นฐาน ระบบราง โลจิสติกส์ เทคโนโลยีสารสนเทศ การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ภาครัฐ เอกชน ชุมชน สถาบันการศึกษา การบูรณาการนโยบาย ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด การพัฒนาทุนมนุษย์ การศึกษา วิจัย นวัตกรรม คนรุ่นใหม่ เทคโนโลยีดิจิทัล การวางผังเมืองอัจฉริยะ Smart Governance

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง ขอนแก่นเมืองศูนย์กลางมีความสามารถในการแข่งขันระดับภูมิภาค ระบบเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อมเติบโตควบคู่ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดี เท่าเทียม เข้าถึงโอกาส เมืองมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สะท้อนให้เห็นว่าเมืองศูนย์กลางมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกหลักของการพัฒนาภูมิภาค โดยรัฐใช้นโยบายและแผนพัฒนาเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการเติบโตของเมืองผ่านการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคม และสาธารณูปโภค เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ การค้า การบริการ และการลงทุน ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การพัฒนาเมืองศูนย์กลางจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการแบบบูรณาการและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อกระจายความเจริญ ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ และนำไปสู่การพัฒนาเมืองและภูมิภาคอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการควรจัดตั้งคณะกรรมการกลางประกอบด้วยผู้แทนจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ภาควิชาการและภาคประชาชน เพื่อทำหน้าที่ในการกำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ และสร้างกลไกที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและอุปสรรคได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพและจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาเมือง (Urban Development Action Plan) ที่มีรายละเอียดชัดเจน โดยการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาเมือง ที่ตอบสนองต่อศักยภาพและบริบทท้องถิ่น เช่น เมืองอัจฉริยะ (Smart City) เมืองสีเขียว (Green City) เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy City) โดยระบุเป้าหมาย กิจกรรม ระยะเวลา มีหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน และมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องตลอดจนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ เช่น ระบบคมนาคม ระบบขนส่งมวลชน ระบบโลจิสติกส์ และระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานอื่น ๆ ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะการเร่งพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อเชื่อมต่อกับเมืองบริวารและภูมิภาคโดยรอบอย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษา วิจัยเชิงเปรียบเทียบ ระหว่างเมืองศูนย์กลางในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น เมืองขอนแก่น เชียงใหม่ พิษณุโลก และหาดใหญ่ เพื่อวิเคราะห์แนวทางพัฒนาและบทเรียนความสำเร็จที่สามารถถอดบทเรียนไปใช้ได้ในระดับกลุ่มจังหวัด และควรศึกษาวิจัยด้านเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในการบริหารจัดการเมือง การให้บริการภาครัฐ และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานดิจิทัลของเมืองศูนย์กลาง

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ ศิริกาญจนกุล. (2562). แนวทางการวางแผนเมืองด้วยข้อมูลและการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น. วารสารการผังเมืองไทย, 17(2), 45-60.
- ธนวัฒน์ สิทธิใหญ่ และสมเดช มุงเมือง. (2568). การพัฒนาบ้านอิฐสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 10(2), 116-130.
- ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2566). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับการพัฒนาประเทศไทย. วารสารศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่, 8(1), 413-435.
- พัสสรณ์ วรภัทร์ธระกุล. (2561). ปัญหาแรงงาน: เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- เพชรลัดดา เพ็ชรภักดี. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นเมืองอันดับสองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 4(1), 159-173.
- มานัด แซ่โง้ว และสืบพงศ์ สุขสม. (2563). แนวทางการจัดการแรงงานต่างชาติของธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในประเทศไทย. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 9(4), 330-342.
- ศุภวัฒนากร วงศ์ชนวิสุ และคณะ. (2564). การพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น. ขอนแก่น: คลังนาวิทยา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2563). รายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ จังหวัดขอนแก่นเพื่อเป็นศูนย์กลางภูมิภาค. ขอนแก่น: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566 - 2570). ขอนแก่น: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). รายงานภาพรวมสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาเมืองของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ. (2563). แนวทางการจัดการพื้นที่เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://www.oecd.org/en/topics/urban-development.html>.
- อริสา จันทรบุนทุทา และจิรัฐ เจนพิงพร. (2561). ความเป็นเมือง (Urbanization) และนโยบายของไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://content.botl.or.th/mm-info/BOTCollection/BOTFAQ/FAQ128.pdf>
- อารีย์ เยาววัศสกุล. (2560). การจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเมือง: บทเรียนจากชุมชนเมืองข้ามวัฒนธรรม. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 12(2), 1-13.
- Chourabi, H. et al. (2012). Understanding Smart Cities: An Integrative Framework. In Proceedings of the 45th Hawaii International Conference on System Sciences. America: Institute of Electrical and Electronics Engineers.

- Friedmann, J. & Weaver, C. (1979). *Territory and function: The evolution of regional planning*. California: University of California Press.
- Hinderink, J. & Titus, M. J. (1988). Paradigms of regional development and the role of small centres. *Development and Change*, 19(3), 401-423.
- McCann, P. & Rodríguez-Pose, A. (2012). The case for regional development intervention: Place-based versus place-neutral approaches. *Journal of Regional Science*, 52(1), 134-152.
- Neutze, G. M. (1965). *Economic policy and the size of cities*. Australian: Australian National University Press.